

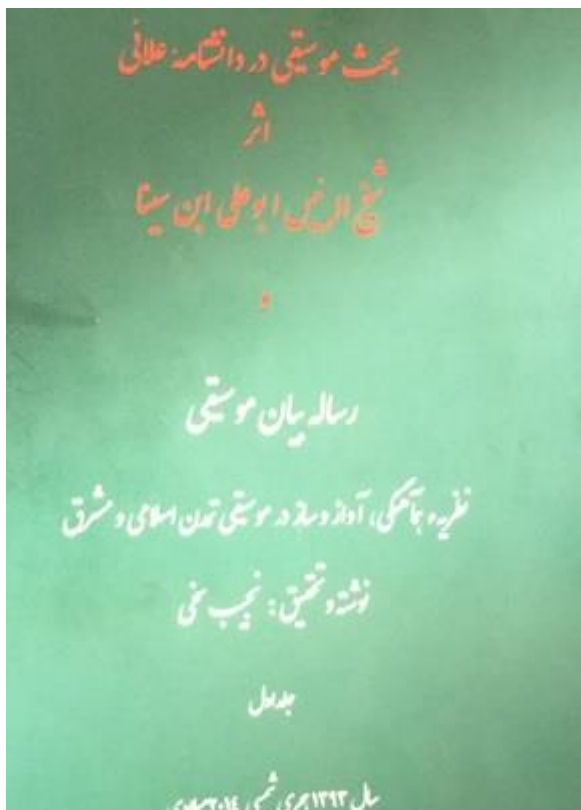
۲۰۱۹/۱۰/۱۸

اکبر بارکزی

رساله بیان موسیقی،

مشعلی برای شناخت موسیقی نظری اصیل سرزمین ما

عدم آگاهی ما از داشته های فرهنگی و علمی که نیاکان ما آفریده اند، متأسفانه یک مشکل عام برای پیر و جوان جامعه

ما می باشد. این بی خبری در بخش موسیقی بیشتر وجود دارد. چه موسیقی در بیش از دو قرن اخیر دستخوش تبلیغ سوء عده ای متعصبین متعلق به مکاتب سلفی، دیوبندی و اخوانی که در سازش با استعمار ایجاد گردیده اند، ممنوع دانسته شده و به اهل موسیقی به دیده تحقیر نگریسته می شد. موسیقی در دوره های معینی چون دوران حاکمیت طالبان جرم تلقی می شد. حالانکه در دامن تمدن اسلامی بود که حدود هزار سال قبل نوابغی از فاریاب و بلخ خاستند و ثنوری موسیقی را نه تنها برای ما بلکه برای جهان اساس گذاشتند و طی شش قرن بعد از آن در داخل تمدن اسلامی بازم به همت فرزندان بلخ و هرات و سایر شهرهای حوزه اسلامی رشد داده شد. با رشد تمدن معاصر در جهان غرب از حساسیت ها در برابر موسیقی کاسته شد. از اواخر قرن نوزده بدین سو موسیقی نوازان توسط دربار کابل از هندوستان وارد گردید و این موسیقی توانست با محیط

کلتوری در کابل خود را وفق دهد و در جوار آن موسیقی آماتور انکشاف یافت، اما این تحولات جانبی بوده و از ریشه موسیقی انکشاف یافته در تمدن خراسانی قرون هشت الی سیزده میلادی ناشی نمی شد.

(رساله بیان موسیقی) نوشته پژوهشگر و نویسنده کشور ما نجیب سخی، چاپ سال ۱۳۹۳ هجری شمسی برای اینجانب درین زمینه چشم بازکن خوبی بود که از طریق آن با بخشی از هویت کلتوری وطنم یعنی داشته های نوابغ کشور ما در

بخش موسیقی نظری آشنائی دقیق یافتیم. از همین جهت می‌خواهم این کتاب بسیار با ارزش را به شما هموطنان عزیزم معرفی کنم.

نویسنده رساله بیان موسیقی، طوری که از معرفی نامه اش در پُشتی کتاب بر می‌آید، همچون عده زیادی از دانشمندان ما باشند اروپا است. در فرانسه زندگی و کار می‌کند ولی در عین حال بنا به عشقی که از نو جوانی به موسیقی داشته است، تمرین عملی و مطالعه نظریه موسیقی تمدن اسلامی و مشرق را به صورت دوامدار ادامه داده است. وی با تسلط بر زبان فرانسوی و با استفاده از امکانات وسیع پژوهشی که در غرب موجود است، به کاوش و تحقیق پرداخته است.

ماحصل کار و تحقیق خستگی‌ناپذیر او همین کتاب ((رساله بیان موسیقی)) است که در دو جلد توسط مرکز انتشارات بامیان در فرانسه چاپ گردیده است اما صرف جلد اول آنرا دوستی لطف نموده برای من فرستاد. یکی از خدمات نویسنده رساله بیان موسیقی تجدید انتشار و خوانا نگاری اثر نفیس و کمیاب شیخ الرئیس ابوعلی ابن سینای بلخی به نام ((بحث موسیقی در دانشنامه علائی)) در آغاز این کتاب می‌باشد. ضمناً از سرمایه علمی و نقش بزرگان برخاسته از زمین ما (فارابی - ابن سینا و امیر خسرو بلخی- دهلوی) در آغاز کتاب مختصراً صحبت شده است.

موسیقی بخش مهمی از کلتور و ثقافت یک ملت است. هر فرد باید در قدم نخست از کلتور ملتی که به آن تعلق دارد شناخت حاصل کند. آگاهی از موسیقی نظری که در دامن تمدن اسلامی و به همت پیشکسوتان فاریابی و بلخی این تمدن اساس گذاشته شده بود، نه تنها برای دست اندرکاران موسیقی کشور ما، بلکه برای هر افغان یک ضرورت مهم تلقی می‌گردد. تا زمانیکه کلتور خود را نشناسیم، نه برای رشد آن کار کرده می‌توانیم و نه قادر به دفاع از آن در برابر هجوم فرهنگی بیگانگان خواهیم بود. در صفحه ۳۷ این کتاب می‌خوانیم: (برما فرض است که تنسته و تار و بود موسیقی خود را بایگانی و محافظت کنیم. زیرا موسیقی هر ملت آهنگ زبان همان ملت است.) رساله بیان موسیقی به ما کمک میکند تا از نقش بزرگ فارابی و ابن سینا در بررسی انتقادی نظریات فلاسفه یونان بخصوص پیتاگور در رابطه با آواز، رد نظریه ماورالطبیعی پیتاگور و جاگزین ساختن آن با تئوری ایکه به صدا به حیث یک پدیده طبیعی و فیزیکی می‌نگرد، تکامل صدا به موسیقی را به ریاضی مربوط می‌دانند، و وظیفه علم موسیقی را مناقشه هماهنگی و عدم هماهنگی نغمات تعیین می‌کنند آشنا شویم. رساله بیان موسیقی توضیح میدهد که امیر خسرو بلخی دهلوی (پسر امیر سیف الدین محمود، از امیرزاده های هزاره بلخ) بود که (نظریه هماهنگی و روش موسیقی اسلامی و شرقی را از خود ساخت و باچنان فهم و متانتی در زادگاهش پتیاله هند تطبیق نمود (۱۲۵۳ الی ۱۳۲۵م) که تا ۴۰۰ سال بعد از مرگش و حتی تا ام روز میراث بزرگش در حلقه های موسیقی هند زنده و فعال است.) امیر خسرو علم موسیقی را به هند برد ولی حالا هنرمندان ما برای آموزش موسیقی به هند می‌روند. حالانکه اگر به میراث علمی بزرگان خویش (موسیقی نظری پایه گزاری شده توسط فارابی و ابن سینا و انکشاف داده شده توسط) تمسک جوئیم، مجبور به آموزش در هندوستان نمی‌باشیم و می‌توانیم موسیقی واقعاً اصیل افغانی خویش را که مبنای علمی خواهد داشت، رشد و اعتلا دهیم. در غرب نیز، به روایت رساله بیان موسیقی، همین موسیقی نظری تمدن اسلامی در قرون ۱۵ و ۱۶ به لاتین ترجمه شد و در قرن ۱۸ به زبان های ایتالیوی، فرانسوی و انگلیسی ترجمه گردید. موسیقی غربی با سود جوئی از موسیقی نظری تمدن اسلامی پایه گذاری شد اما بعد ها به موسیقی معتدله مبدل گردید.

فهم موسیقی نظری برای دست اندرکاران موسیقی عملی بسیار مهم است در تمهید کتاب (صفحه ۳۶) می یابیم: (محتوای موسیقی نظری عبارت از چکیده و جوهر چندین هزار ساله موسیقی عملی است، که گذشتگان متکی به توانایی و آگاهی شان در مورد بما به ارث گذاشته اند. متأسفانه این میراث در زیر گرد و خاک ایام مدفون و مستور شده بود، که من همین گرد و خاک را زدودم تا این جوهر دوباره بدرخشد؛ زیرا کاربرد دقیق آن نیمی از تمام مشکلات ما را در زمینه مرفوع میکند؛ به مثابه چراغی است که راه را روشن کرده، و در پرتو آن آگاهانه قدم برمیداریم، هرگام جدید استوارتر و عقلانی تر از ماقبل آن خواهد بود.)

وقایع تاریخی بعد از قرن ۱۳ میلادی یعنی تخریب مکرر تمدن اسلامی در سرزمین های ما باعث مدفون شدن این میراث فرهنگی بود. استیلای استعمار انگلیس بر منطقه و جنگها و بی امنیتی متداوم در منطقه و افغانستان باعث گردید که این میراث فرهنگی همانطور زیر خاک بماند. اقدام شجاعانه و مسؤولانه نجیب سخی در زدودن گرد و خاک از آن می تواند گام نخست برای یک رنساس در زمینه موسیقی در افغانستان باشد. امید دست اندرکاران موسیقی کشور ما با برداشتن گام های بعدی به این آرزوی ما جامعه عمل بپوشانند.

رساله بیان موسیقی مشتمل بر ۵ بحث است. بحث نخست در ۵ فصل شرح دقیقی است از تعریف موسیقی، صدا، از صدا تا نغمه و سر انجام تا مقام با فرمول های ریاضی آن. بحث دوم وقف وزن یا ایقاع گردیده است. مطالعه این بحث و بحث ماقبل آن حتی به آدم نا آشنا به موسیقی چون اینجانب حس فهم موسیقی می بخشد. بحث سوم به مراحل تألیف و ترکیب می پردازد. بحث چهارم به انواع موسیقی اختصاص یافته است. بحث پنجم و آخر بر موسیقی آله ای و شرح آلات موسیقی اصیل ما که مادر آلات موسیقی جدید در جهان می باشند، اختصاص یافته است.

در آغاز کتاب فهرست مندرجات و در ختم آن فهرست منابع ۸۹ گانه که در تألیف کتاب از آنها استفاده شده است، درج می باشد. کتاب دارای شماره ISBN بوده و با معیار های امروزه چاپ شده است. نا گفته نباید گذاشت که دو پیوند با معلومات مفید و تازه در شرح فارسی شیرازی و موسیقی و اسلام در ختم کتاب جا داده شده است.

یگانه کمبود کتاب موجودیت چند اشتباه تایپی است. اگر چه این اشتباهات از کیفیت محتوای کتاب کاسته نمی تواند ولی بحیث یک نقیصه باقی می ماند. مطالعه این کتاب را نه تنها به دوستان و دست اندرکاران موسیقی، بلکه به همه هموطنان علاقمند به فرهنگ ملی ما و علاقمندان به فرهنگ افغانستان و دوران طلایی فرهنگ اسلامی، توصیه میکنم. برای معلومات بیشتر یا درخواست کتاب آدرس ایمیل نویسنده کتاب را که در پُشتی کتاب درج است، در اینجا برای شما خوانندگان عزیز این سطور نقل می کنم: nadjib.sakhy@hotmail.fr

*****

مشعلی برای شناخت موسیقی اصیل سرزمین ما
A_barekzai_shenakht_mosiqie_asil_afghanistan.pdf